

GÜNCEL GELİŞMELERİN IŞIĞINDA NATO VE AVRUPA GÜVENLİĞİNİN GELECEĞİ

Bir uluslararası kolektif güvenlik örgütü olarak Kuzey Atlantik Antlaşması Teşkilatı NATO (North Atlantic Treaty Organization), son dönemde yeni bir yol ayrımına gelmiş gibi görünmektedir. Bu yeni durumu anlamlandırmaya çalışmak diplomatik ve akademik çevrelerin hem profesyonel sorumluluğunun hem de entelektüel merakının bir gereğidir.

Büyükelçi Ergin Soner

Yaklaşık 85 milyon insanın ölümüyle sonuçlanan II. Dünya Savaşı'nın ardından 1949 yılında Kuzey Atlantik Antlaşması'nı imzalayan 12 ülkenin katılımıyla kurulan müşterek güvenlik teşkilatı NATO, 76 yıllık ömründe uluslararası planda pekçok yeni durumla karşılaşmış, bunlara uyumlu dönüşümler gerçekleştirebilmiş, böylelikle Avrupa çapında yeni ve büyük bir çatışmanın çıkmasını engelleyebilmiş başarılı bir kuruluştur. Bugüne kadar aradan geçen zaman içinde peyderpey 20 ülkenin daha katılımıyla üye sayısı 32'ye yükselmiştir. Türkiye, bu uluslararası örgüte 1952 yılında katılan ilk iki ülkeden biri olmuştur.

NATO'nun kuruluşunun hemen öncesindeki yakın dönemde, II. Dünya Savaşı'nın odağı olan Avrupa'da Nazi Almanyası ve müttefiki İtalya'nın elbirliğiyle yenilgiye uğratılmasından sonra, savaş sırasında Amerika Birleşik Devletleri (ABD)'nin önde gelen müttefiki olan Sov-

yetler Birliği'nin, bu defa ABD ve Avrupa ülkelerinden farklı stratejik politikalar izlemeye ve girişimlerde bulunmaya başlamış olması NATO'nun vücut bulmasında önemli rol oynamıştır.

NATO'nun kuruluşuna giden bu süreçte, özellikle Çekoslovakya'da 30 Mayıs 1948 genel seçimleri öncesinde halk desteğini yitirdiği için iktidarını kaybedeceği hemen hemen kesin olan komünist yönetimin, geniş ve yaygın halk gösterileri karşısında ve aldığı dış destekle başvurduğu hukuk dışı önlemler sonucunda iktidarını ancak muhafaza edebilmiş olması bir başlangıç noktası niteliğinde belirleyici olmuştur. Böylece NATO, ABD

ve Sovyetler Birliği arasında ortaya çıkan uluslararası stratejik rekabetin bir aktörü haline gelmiş ve Avrupa'nın güvenlik ve istikrarının korunması çabalarına hız vermiştir. Günümüze kadar devam eden bu rekabet, 1991'de Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla bir süre kesintiye uğramış, hatta

"NATO, ABD ve Sovyetler Birliği arasında ortaya çıkan uluslararası stratejik rekabetin bir aktörü haline gelmiş ve Avrupa'nın güvenlik ve istikrarının korunması çabalarına hız vermiştir."

¹ Ergin Soner, Büyükelçi.

onun ardılı Rusya Federasyonu, Barış İçin Ortaklık Projesi çerçevesinde NATO ülkelerinin çalışmalarına dahil edilmiş olsa dahi, bu yumuşama dönemi 2000'li yılların başlarında sona ermiş ve söz konusu rekabet tekrar canlanmıştır. Günümüze dönecek olursak, NATO'nun en önemli bileşenlerinden birini, her üye ülkenin Gayrı Safi Yurtiçi Hasıla (GSYH)'sının en az %2'sini İttifak'ın ortak harcamalarının finansmanına tahsis etmesi yükümlülüğünün oluşturduğu söylenebilir.

NATO üyesi ülkeler bunu 2006'da düzenlenen Savunma Bakanları toplantısında yazılı olarak da taahhüt etmiştir. NATO'nun yıllık bütçesi diğer bütün ülkelerin yıllık savunma harcamalarının %70'inin üzerindedir. (2025 itibarıyla 4,6 milyar Dolar.) İttifakın bütçesi aslında tarih boyunca her zaman oldukça yüksek olmuş, uzun yıllar bu mali yükü büyük ölçüde tek başına ABD karşılamıştır. Ancak, ABD, yine uzun yıllar boyunca giderek artan kendi ulusal bütçe açığını finanse etmekte artık zorlanır hale geldiği için ortak güvenlik örgütü NATO'nun harcamalarının daha adil bir şekilde ve tüm üye ülkelerce ortaklaşa karşılanması isteğini yakın geçmişte çeşitli vesilelerle tekrar tekrar kayda geçirmiştir. Bununla birlikte, Avrupa ülkelerinin büyük bir kısmı bugüne kadar bu taahhüdü yerine getirmemeyi tercih etmiştir. İttifak üyesi Avrupa ülkeleri, büyük bir ihtimalle, ABD'nin mevcut bütçe açığını tek

"NATO'nun en önemli bileşenlerinden birini, her üye ülkenin Gayrı Safi Yurtiçi Hasıla (GSYH)'sının en az %2'sini İttifak'ın ortak harcamalarının finansmanına tahsis etmesi yükümlülüğünün oluşturduğu söylenebilir."

başına kapatmaya devam etmeye mecbur olduğunu düşünmüşler, öte yandan, yıllarca ortak savunma harcamalarına ulusal bütçelerinden gerekli payı ayırmak yerine, sosyal refah devletinin gereklerini karşılamaya devam etmeyi siyasi, ekonomik ve sosyal açıdan daha cazip bulmuşlardır. Bu bağlamda, NATO üyesi ülkemizin ortak bütçe harcaması payını geçmişte taahhüt ettiği %2'lik seviyenin her zaman üzerinde tuttuğunu vurgulamak gerekir. Bu, aynı zamanda,

Türk Silahlı Kuvvetleri'nin büyük ve güçlü ölçeğini koruma ve geliştirmenin bir gereği olmuştur. 20 Ocak 2025 tarihinde göreve gelen ABD Başkanı Donald Trump ise, ülkesinin dünyanın en büyüğü olan bütçe açığını önemli ölçüde azaltmak amacıyla hem ulusal hem de uluslararası ölçekte bazı önlemler almaya başlamıştır. Bu önlemlerin arasında, verdikleri taahhüde rağmen

bunun gereğini yerine getirmeyen NATO üyelerinin bu tutumuna artık göz yummayacağını açıklaması da yer almıştır. Dahası, yeni Amerikan Yönetimi, devam eden Rusya-Ukrayna Savaşı'nda Ukrayna lehine ABD'nin bazı ek askeri önlemler almasına yönelik Avrupa ülkelerinin önerilerini ısrarla reddetmiştir.

ABD Savunma Bakanı Pete Hegseth başta olmak üzere pek çok Amerikalı yetkili, NATO üyesi ülkelerin ortak savunma bütçesine her yıl ülke başına yapması gereken katkının GSYH'nın %2'sinin de üzerinde, en az %3, hatta %5 düzeyinde

olması gerektiğini ileri sürmüştür. Eski Dışişleri Bakanı Hillary Clinton Başkan Trump'ın ABD'yi NATO'dan çıkarmak istediğini söylemiş, Trump cevaben bu konuyu gerçekten de enine boyuna inceleyeceğini, zira NATO'nun artık eskimiş ve işlevsiz kalmış bir örgüt haline dönüştüğünü, ABD'ye de her yıl bir servete mal olduğunu açıklamıştır.

ABD'nin geleneksel dış politikasından büyük bir kopuşu simgeleyen bu yeni yaklaşım Avrupa ülkelerinde büyük bir rahatsızlığa ve endişeye yolaçmıştır. Hatta, bazı Avrupa ülkelerinin üst düzey yetkilileri, ortak güvenlik konusunda artık ABD'ye güvenilemeyeceğinin anlaşıldığı ve Avrupa'nın acilen kendi ortak güvenlik sistemini kurması gerektiği yönünde açıklamalar yapmışlardır. Avrupa'nın üç büyük ülkesi Almanya, İngiltere ve Fransa geçmişte de denenen bir proje olan ancak hayata geçirilemeyen ABD'den bağımsız bir Avrupa ortak güvenlik örgütünün oluşturulmasına yönelik imkanların araştırıldığı diplomatik görüşmeler başlatmıştır.

Öte yandan, AB çerçevesinde Almanya ile Fransa ortak güvenlik siyasetinin geliştirilerek somut bir oluşuma, ortak Avrupa ordusuna dönüştürülmesi olasılığını ele almaya başlamıştır. Şurası açıktır ki, İngiltere'nin yakın geçmişte AB üyeliğinden ayrılmış olması bunun önündeki önemli engellerden birini teşkil etmektedir. Bu durum, Avrupa'nın güvenliğinin esasen AB üyesi olmayan dört ülke olan ABD, Rusya Federasyonu, Türkiye ve Birleşik Krallık'ın elinde olduğu ve Avrupa'nın kaderinin bu dört ülkenin gelecekte bu konuda nasıl politikalar izleyeceğine bağlı olduğu savını da güçlendirmektedir.

Küresel güvenlik sorunları, ABD'nin içinden geçmekte olduğu ekonomik ve ticari sorunların baskısı ve Çin'in yükselişi ile yeni bir boyut kazanmış, daha karmaşık bir hale gelmiştir. 76 yıldır varlığını sürdüren NATO'nun geleceğini ise, öncelikli olarak bu kuruluşun güncel küresel güvenlik sorunlarına uyum sağlama yeteneği belirleyecektir.